

ИНСТИТУЦИЈЕ

UDK: 341.217.04(4-672 EU)

Biblid 1451-3188, 14 (2015)

Год XIII, бр. 51, стр. 22–33

Извори научни рад

*Петар ПЕТКОВИЋ*¹

ЕВРОПСКИ ПАРЛАМЕНТ И ПОЛИТИКА ПРОШИРЕЊА

ABSTRACT

The enlargement policy was not without influence on the structural and political changes in the European Union. The most obvious example of the EU enlargement is the European Parliament which, from its beginnings to the last enlargement in 2013, increased its plenum by more than 600 delegates. Over time, the European Parliament has increased its role in the decision-making process in the EU too. From advisory positions, up to the co-decision procedure with the European Council, the European Parliament has become an indispensable institution in creation of the EU policy. The greater powers given to the Parliament opened the question of its responsibilities, especially in the context of the voting of newcomers parliamentarians from the countries of Central and Eastern Europe. Open doubts about the possibility of political and party cohesion disturbance have addressed the European Parliament's detailed role in the EU's enlargement policy. Whilst the new members of Parliament came from the post-communist countries, the balance of the division by party groups is not disrupted. The parliamentary system

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд. Е-маил: petar@diplomacy.bg.ac.rs. Рад представља део научног пројекта Института за међународну политику и привреду: „Србија у савременим међународним односима – стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти”, финансираног од стране Министарства, просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије (евиденциони број: 179029).

has been able to direct individual interests in the direction of making traditional political coalitions within the European Parliament.

Key words: European Parliament, enlargement policy, party cohesion, post-communist countries, the resolution of the European Parliament, political groups

1) УВОД

Европски парламент представља једину институцију у Европској унији коју бирају грађани. На директним изборима, који се одржавају сваке пете године, посланике за Европски парламент бира око 400 милиона грађана у 28 држава чланица ЕУ. По броју грађана са правом гласа, Европски парламент је највеће наднационално бирачко тело, испред којег је једино национални парламент Индије кога бира преко 800 милиона гласача. Након последњих избора у мају 2014. године у клупе Европског парламента, у складу са Лисабонским уговором, сео је 751 посланик. Након увођења првих директних избора за Европски парламент 1979. године на којима је изабрано 198 чланова, могуће је увидети да су само на броју посланика настале многоструке промене у Европском парламенту као директна последица процеса проширења Европске уније. Осим структуралних измена, Европски парламент нашао се и пред политичко-институционалним изазовима, посебно након европског проширења које је обухватило земље централне и источне Европе. Чланство посткомунистичких земаља у Европској унији и проширење броја европских посланика из тих земаља, проузроковало је дилеме у Европском парламенту у низу питања. Проширење ЕУ у периоду до 2004. године, колико год да је унело промена, углавном се односило на земље западне сфере утицаја, које деле један систем вредности. Улазак десет држава централне и источне Европе у чланство ЕУ 2004. године, за представнике Европског парламента створило је бојазан која се пре свега односила на могућност нарушавања парламентарне равнотеже транснационалних партијских коалиција које деле заједнички правни и политички простор у оквиру ЕУ. С обзиром на другачији политички и културолошки образац посткомунистичких земаља, Европски парламент није био у потпуности безбрижан у односу на предвидивост и стабилност гласачког обрасца који би могао да буде доведен у питање поделом по етничкој линији на уштрб партијске и идеолошке припадности у Парламенту. Процес даљег проширења Европске уније, након чланства Румуније и Бугарске 2007. године и Хрватске 2013. године, нарочито се разматра у контексту начина доношења одлука у Европском парламенту. Наиме, Европски парламент је прешао значајну путању у јачању сопствене

позиције у процесу одлучивања. Од саветодавне улоге коју је имао на основу Уговора из Рима 1957. године, до позиције саодлучивања са Саветом у већини области попут економије, имиграција, енергије, транспорта, заштите потрошача, очувања животне средине, Европски парламент је проширио своје легислативне прерогативе. Већи обим власти који је припао Европском парламенту учинио је да се посебна пажња посвети анализи начина гласања парламентарца, како би се избегле непредвидивости или блокада која може да настане стварањем коалиција на националној основи. То су главни разлози због чега је појачана и улога Европског парламента у политици даљег ширења чланства у Европској унији, иако и даље кључну улогу у процесу проширења има Европски савет и Европска комисија.

II) ИНСТИТУЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКЕ ПРОМЕНЕ ЕВРОПСКОГ ПАРЛАМЕНТА У ПРОЦЕСУ ПРОШИРЕЊА ЕУ

Институционални развој Европског парламента и начин његовог деловања указује на постојање константне стабилности овог представничког тела, упркос променама које су настајале током стварања ЕУ, као и током придруживања нових чланица. Поред свих ризика који су процес проширења могли да окрену у нежељеном правцу, Европски парламент је успео да сачува своју партијску кохезију и традиционални идеолошки плурализам. Интеграција нових чланова у постојеће партијске парламентарне групе резултирала је и саображеним понашањем у начину гласања, што довољно говори о јакој снази апсорбовања коју поседује парламентарни систем Европског парламента. Политика проширења Европске заједнице суштински је везана за саме почетке Европског парламента који је настао проширењем Заједничке скупштине Европске заједнице за угља и челик са почетних 78 делегираних чланова. То наднационално тело, након настанка Европске економске заједнице и Европске заједнице за атомску енергију на које је додатно проширено, од 1958. године понело је назив Европска парламентарна скупштина, а од 1968. године променило је име у Европски парламент. Све до одлуке којом су уведени директни избори за Европски парламент 1979. године, носиоци посланичког мандата били су именовани представници националних парламената држава чланица, који су самим тим поседовали двоструки мандат. Од оснивања Европске парламентарне скупштине која је бројала 142 посланика, након првог проширења Европске заједнице 1973. године и приступања Данске, Ирске и Уједињеног Краљевства, број посланика у

Европском парламенту повећао се на 198 чланова. Проширења која су потом уследила, значајно су се одразила и укупан број посланика.² Осим што се вишеструко увећавао броја посланика, Европски парламент је паралелно увећавао и обим своје законодавне власти. Од времена настајања, Европски парламент је од саветодавне улоге, која у то време није могла да се мери са позицијом власти коју су поседовали национални парламенти, поступно стигао до завидне позиције саодлучивања са Европским саветом, као редовног законодавног поступка. Јачање власти Европског парламента започиње током седамдесетих година XX века. Видљивија улога Парламента додатно је оснажена усвајањем Јединственог европског акта и увођењем поступка сарадње у одређеним законодавним питањима, као и увођењем поступка саодлучивања у одређеним подручјима у складу са Уговором из Мастрихта. Након Уговора из Амстердама и Лисабонског уговора, Европски парламент је постао сазаконодавац равноправан Савету у значајном броју законодавних области, али и контролор извршне власти, с обзиром да именовање председника Европске комисије је могуће једино уз одобрење Европског парламента. Новостечена моћ Европског парламента у процесу доношења одлука у Европској унији, не само да је учинила да ова институција постане политички и законодавно још значајнија, него је отворила и питање одговорности Парламента и његовог начина гласања у функционисању ЕУ. Образац гласања и његова анализа посебно су дошли на дневни ред од тренутка приступања посткомунистичких земаља Европској унији. Успостављени парламентарни систем који је оличавао европску партијску политику базирану на транснационалним партијским групацијама, представљао је одређену кохезију у основним европским вредностима. Разлике које су успостављене и које су представљале линију поделе посебно приликом гласања базиране су на политичким и идеолошким агендама партијских група које традиционално представљају део европског идентитета. Европски парламентарци нису били сигурни да ли уласком у чланство земаља централне и источне Европе, у којима је политичко-друштвени образац годинама обликован у комунистичком систему, може доћи до поремећаја

² Чланством Грчке 1981. године број посланика је порастао за 24 члана, уласком Шпаније и Португала 1986. године долази нових 84 члана, уједињењем Немачке још 18 чланова, а приступањем Аустрије, Финске и Шведске 1995. године укупан број посланика се попео на 626. Након избора за Европски парламент 2004. године на којима су гласали и грађани десет новопримљених чланица централне и источне Европе број посланика је износио 732. Иако је проширење ЕУ обухватило Бугарску, Румунију и Хрватску, Лисабонским уговором је за Европски парламент утврђен највећи број од 751 посланика.

парламентарног система Европског парламента. Да ли ће начин гласања нових чланова Парламента бити у оквиру постојећих политичких група или ће бити израз нових коалиција и подела по националној основи, главна је дилема која се отворила након 2004. године, када је по први пут из земаља централне и источне Европе у Европски парламент изабран 151 посланик. Осим код новопридошлих посткомунистичких држава чланица ЕУ, парламентарно удруживање посланика на националној основи и то између држава са заједничким интересима, јавило се као могућност и код неких старијих чланица, посебно од тренутка избијања економске кризе. Тест партијске кохезије управо на питању националне лојалности требао је да покаже своју моћ издржљивости. Који ће образац гласања следити посланици који долазе из земаља које су биле погођене економском кризом и озбиљним политичким превирањима, такође је била дилема. Одговор на питање, да ли ће, на пример, приликом одлучивања о структуралним финансијским фондовима и редистрибуцији, нови парламентарци гласати по обрасцу партијских групација или ће следити интересе својих земаља, био је од посебног интереса за Европски парламент. Уколико појединачни национални интереси доминирају приликом гласања у Европском парламенту, настаће потешкоће у процедури доношења одлука, које често захтевају договор између највећих коалиционих партија.

Међутим, пракса као и статистика гласања је показала да партијска кохезија одолева разним облицима удруживања на националној основи. Главни разлог је тај што у Европском парламенту политичке групације имају изузетно развијену унутрашњу структуру организовања која не постоји у оквиру појединачних коалиција насталих на основу заједничких интереса одређених држава. Дакле, партијски систем је довољно снажан да може различите посланичке интересе да држи у оквирима партијских групација и њених политичких интереса. Партијска кохезија најснажније је присутна у две највеће политичке групације демохришћана и социјалдемократа. Транснационална партијска инфраструктура, утврђене контролне процедуре, као и сам процес доношења одлука у комитетима и на пленуму Европског парламента детаљно су разрађени како би обезбедили стабилност у изгласавању одлука. Европска унија нема парламентарни систем који би већину у Европском парламенту могао ефикасније да држи на окупу, као код националних парламената, већ парламентарну кохезију мора да гради другачијим инструментима. Посланици када дођу у Европски парламент врло брзо увиде да је за доношење одлука увек неопходан договор између коалиција и примена парламентарне технике, што подразумева неопходност деловања унутар партијских групација. Однос снага у Парламенту је такав

да равнотежа европске политичке агенде и плурализам својствен западноевропском културолошком обрасцу, може ненарушено да функционише.³ Главне партијске групације у Европском парламенту линију поделе граде на основу партијских програма и идеолошких позиција које на релацији левице и деснице, и поред проширења ЕУ, настављају да традиционално делују у наднационалном политичком оквиру. Зато се Европски парламент сматра најпозитивнијим примером у политици проширења ЕУ чији је ефекат, и поред свих бојазни, оправдао очекивања европарламентараца. Не само кад је реч о директним променама којима је био изложен Парламент, приступањем нових држава чланица, већ и због своје ојачане позиције у процесу одлучивања у ЕУ, Европски парламент је политику проширења почео да доживљава и као своју институционалну и политичку обавезу. На основу Уговора о ЕУ, за пуноправно чланство држава које су успешно окончале преговарачки процес, неопходно је одобрење Европског парламента. Како одобрење Европског парламента има важну улогу, Европски савет и Европска Комисија настоје да, од самог почетка преговора са државама кандидатима, Парламенту обезбеди активну улогу. Комисија која оперативно води преговоре обавештава Парламент о свим фазама преговарачког процеса уз оцену о напретку државе кандидата. Своје оцене, доноси независно и Европски парламент кроз годишње конференције које се организују са парламентима држава које су у процесу преговарања, затим кроз рад спољнополитичког комитета, као и заједничког парламентарног комитета Европског парламента са парламентима земаља које су кандидати за чланство у ЕУ. У изради резолуција Европског парламента које имају моћ обликовања преговарачког процеса, важну улогу имају и извештаји извештача, које за сваку државу која је стекла статус кандидата, или је на том путу, бира спољнополитички комитет. Лисабонским

³ Након избора за Европски парламент у мају 2014. године распоред партијских групација је следећи: група Европске народне партије која заузима простор десног центра са нагласком на социјалној тржишној економији и европским интеграцијама освојила је 221 посланичко место ; група Напредне алијансе социјалиста и демократа као најхомогенија коалиција са израженом социјалном и економском политиком која, такође, подржава пројекат европских интеграција освојила је 191 посланичко место; Група европских конзервативаца и реформиста која је евроскептична освојила је 70 посланичких места; група Алијанса либерала и демократа за Европу која подржава европске интеграција, уз одређене варијанте економске политике, заузела је 67 посланичких места; за европске интеграције се залажу и две групације зелених са по 50 посланичких места, док Група Европа слободне и директне демократије која се противи европским интеграцијама освојила је 48 посланичких места; у парламент је ушло и 52 посланика који не припадају ниједној партијској групацији.

уговором Европски парламент постао је незаобилазан и приликом усвајања вишегодишњег финансијског оквира, као и приликом саодлучивања за усвајање годишњих буџета ЕУ. Моћ одлучивања Европског парламента која се проширила и на буџетску политику ЕУ, такође има директни утицај на политику проширења. Одлучивањем о висини бесповратних новчаних средстава која се распоређују у претприступне фондове намењене земљама кандидатима, Европски парламент може да утиче и на процес припреме земаља за спровођење кохезионе политике ЕУ. Иако је ЕУ и раније одобравала новчана средства за државе које су биле у процесу европских интеграција, тек 2006. године уредбом Европског савета је установљен Инструмент за претприступну помоћ кроз пет компоненти, од којих путем прве две компоненте помоћ се пружа и земљама које још увек нису задобиле статус кандидата. Како је глави приоритет претприступних фондова подршка у испуњењу политичких, економских и правних критеријума, одлучивање Европског парламента о динамици и обиму ових фондова, представља непосредно одлучивање и о статусу држава које су у просецу европских интеграција.

III) ПОЛИТИКА ПРОШИРЕЊА У ДОКУМЕНТИМА ЕВРОПСКОГ ПАРЛАМЕНТА

Европски парламент је још током осамдесетих година почео да обраћа пажњу на земље источне и централне Европе, истичући у својим бројним резолуцијама интересовање за стање људских права, због чега је 1988. године успостављена међупарламентарна делегација за односе са тим земљама. Падом берлинског зида 1989. године почео је да се урушава комунистички систем и интерес Европског парламента за даље проширење Европске уније се значајно повећао. Европски парламент је имао важну улогу у процесу придруживања десет земаља из централне и источне Европе које су 2004. године постале пуноправне чланице ЕУ. Тај процес је отпочет након демократских промена почетком деведесетих година XX века израдом претприступне стратегије и утврђивањем политичких и правних критеријума ЕУ. На Европском савету у Копенхагену 1993. године утврђен је правац проширења ЕУ, да би за само десет година, такође у Копенхагену, Европски савет озваничио успешан завршетак преговора свих десет земаља централне и источне Европе. Отворено интересовање Европски парламент показао је већ 1991. године у резолуцијама које је донео на основу предлога Европске комисије о преговорима око приступних споразума са Мађарском, Пољском и тадашњом Чехословачком, у којима тражи активно учешће.

Европски парламент је тада позвао Савет да неизостави улогу Европског парламента која након усвајања Јединственог европског акта, Парламенту даје право саодлучивања у закључцима приступних споразума, и „нарочито захтева да буде ближе укључен у припремама преговарања, а не само да буде ограничен на пристанак или одбијање“.⁴ Европски парламент је настојао да утиче на креирање самог упутства за преговоре и зато је тражио од Савета да пре Комисије буде консултован, будући је искуство показало да једном сачињен, садржај споразума који је предмет преговора, углавном је практично и одлучен. У том периоду Европски парламент, посебно његова посланичка група Европске народне партије, изразито су се залагали да се у чланство ЕУ прими свих десет земаља, с обзиром да је Европска комисија 1997. године предложила чланство само за пет држава кандидата.⁵ У многим резолуцијама које су се тичале извештаја парламентарних извештаца, извештаја Европске комисије, као и засебних резолуција поводом поједначних захтева које земље кандидати подносе за чланство, Европски парламент је нарочито инсистирао на стабилности институција, на изградњи владавине права, на поштовању људских и мањинских права, на функционалној тржишној економији, на капацитету одговора на конкуретски притисак тржишта, на прихватању правне тековине ЕУ, на испуњењу циљева политичке, економске и монетарне уније, на слободи говора итд. На основу свих ових критеријума јасно је да је Европски парламент настојао да, не само технички и статично, већ политички и активно узме учешће у процесу проширења ЕУ. Те године Европски парламент је усвојио резолуцију која је била одговор на предложену стратегију Комисије „Агенда 2000“. У том документу Европски парламент позива Савет да се приступни преговори отворе у исто време са свих дест држава, јер „проширење је морални, политички и економски изазов за ЕУ и представља историјску могућност да се обликује будућност Европе“.⁶ Годину дана раније у Резолуцији која се односила на Белу књигу Комисије о интеграцији земаља централне и источне Европе у унутрашње тржиште Уније, Европски парламент је нагласио важност упоредног отпочињања

⁴ “Report of the Committee on External Economic Relations on a general outline for association agreements with the countries of Central and Eastern Europe”, Интернет: <http://aei.pitt.edu/49574/1/A10732.pdf> 12/11/13

⁵ Introduction by Hans-Gert POETTERING, *The road to an Enlarged Europe 1993-2003*, EPP-ED Group in the European Parliament, Brussels, 2003, p. 6.

⁶ “Resolution on the Communication from the Commission ‘Agenda 2000’ - for a stronger and wider Union”, Интернет: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/positionep/resolutions/pdf/041297a_en.pdf 12/11/14.

преговора, како преговарачки процес за државе које спорије напредују не би био схваћен као ствар политичке одлуке и двоструких критеријума. Парламент наглашава „значај отпочињања консултација истовремено са свим земљама централне и источне Европе које су поднеле захтев за чланство у Унији како би се спречила подела кандидата на земље првог и другог реда, чак иако преговори о чланству са различитим земљама може различитом дужином времена значајно да трају“.⁷ Европски парламент је све време инсистирао да успостављање критеријума Комисија изврши у договору са Парламентом и да листа обавеза коју кандидати треба да испуне буде реалистична, уз подједнак третман свих држава које приступају ЕУ. Разлог овако прогресивној политици проширења коју је Парламент заступао био је и у намери да право учешћа на изборима за Европски парламент имају и грађани држава које би до 2004. године могле да постану пуноправне чланице ЕУ, кад су се избори и одржавали. У децембру 1997. године усвајањем додатно реформисане претприступне стратегије проширења „Агенда 2000“, Европски савет у Луксембургу ипак је одлучио да започне процес проширења ЕУ са свих десет држава централне и источне Европе. Европски парламент је у децембру 1997. године у Резолуцији о закључцима Европског савета у Луксембургу поздравио чињеницу да је Савет „коначно отворио пут за превазилажење подела Европе и да се ЕУ, заједница мира и слободе, отворила ка централним и источним земљама Европе и Кипру“.⁸ У овој Резолуцији Европски парламент критикује Европски савет, позивајући се на Уговор из Амстердама који је Парламенту доделио додатна овлашћења и изражава жаљење што у институционалним реформама Савета, које су предуслов за свако даље проширење, није на довољној мери, посебно у политичком дијалогу, укључен Европски парламент. Како је 1998. године отварање преговора и првих поглавља, ЕУ отпочела само са шест држава кандидата, Европски парламент је наставио да у својим извештајима и резолуцијама подсећа Савет да процес проширења мора да буде отворен све време и то за свих десет држава. Крајем 1998. године Парламент је усвојио низ резолуција које су се тичале Бугарске, Румуније, Словачке, Летоније и Литваније са којима процес преговора још увек није био покренут. Све до успешног закључења

⁷ “Resolution on the Commissions White Paper: “Preparation of associated countries of central and eastern Europe for integration into the internal market of the Union”, Интернет: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/positionep/resolutions/pdf/170496b_en.pdf 12/11/14.

⁸ “Resolution on the conclusions of the Luxembourg European Council of 21 November and 12 and 13 December 1997 and on the term of office of the Luxembourg Presidency”, Интернет: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/positionep/resolutions/181297_en.htm, 13/11/14.

преговарачког процеса и проширења 2004. године, Европски парламент је наставио врло активно да се бави политиком проширења. Током трајања преговора, Парламент је усвојио значајан број резолуција које су се тичале годишњих извештаја Комисије о напретку држава у преговорима, затим легислативних резолуција о поједничним областима у оквиру претприступне стратегије према државама кандидатима, резолуција о захтевима држава за чланство у ЕУ, као и резолуција на закључке Европског савета. Иако је Европски парламент својим резолуцијама још од 1998. године подржао улазак Бугарске и Румуније у ЕУ, брзина којом су се спроводиле реформе у оквиру преговарачког процеса није омогућила да се и ове две земље кандидата придруже ЕУ заједно са осталих десет земаља 2004. године. Пуну подршку европским интеграцијама Бугарске и Румуније, Европски парламент је наставио да пружа посебно након одлуке Европског савета из Хелсинкија 1999. године да се отворе преговори о приступању и са ове две земље у оквиру инструмента Приступног партнерства. У априлу 2005. године у Европском парламанту одржана је важна дебата о захтеву Румуније и Бугарске за пријем у ЕУ, а потом и гласање Парламента о давању сагласности за улазак у чланство. Све до пруноправног чланства 2007. године Европски парламент је у својим резолуцијама и извештајима пратио процес преговора и реформи у Бугарској и Румунији инсистирајући на испуњењу политичких, економских и правних критеријума. Након 2007. године, политика проширења свела се на земље Балкана, Исланд и Турску. Активности Парламента у односу на процес проширења на ове земље такође је значајан. Он се подједнако одвијао како у одлукама и расправама на пленарним седницама, тако и у спољнополитичком комитету који је кординирао рад на проширењу да би осигурао конзистенцију између пленарне позиције Парламента и активности известилаца и специјалних комитета. Од балканских земаља Хрватска је једина постала чланица ЕУ 2013. године, након пет година преговора, док су Србија,⁹ Бивша Југословенска Република Македонија и Црна Гора у статусу кандидата.

⁹ Србија је захтев за чланство поднела 2009. године. Сарадњу са Европским парламентом је успоставила 2004. године кроз сусрете представника Народне скупштине Републике Србије и делегације Европског парламента, као и делегације за сарадњу са земљама југоисточне Европе путем интерпарламентарног дијалога. Најзначајнија документа Европског парламента о Србији су резолуције и извештаји специјалног известиоца. Значајан број тих резолуција посвећен је Косову и Метохији, али у контексту који одступа од позиције неутралности које треба да се држе институције Европске уније, имајући у виду чињеницу да пет држава чланица ЕУ нису признале једнострано проглашену независност Косова.

Европске интеграције држава на Балкану спроводе се путем Процеса о стабилизацији и придруживању које је Европски савет увео 1999. године. Овај политички процес прати Савет за стабилизацију и придруживање који се годишње састаје на министарском нивоу, уз значајну помоћ оформљеног Парламентарног комитета за стабилизацију и придруживање где се остварује сарадња између Европског парламента и националних парламената балканских држава. Овакво ангажовање Европског парламента је у складу са проширеним овлашћењима према Лисабонском уговору, који захтева да Парламент буде обавештаван од самог почетка о свим захтевима које подносе државе за чланство у ЕУ. Европски парламент, поред парламената држава чланица ЕУ, такође одлучује о ратификацији Споразума о стабилизацији и придруживању, чиме је остварио своје присуство у најранијој фази европских интеграција држава које су поднеле захтев за чланство у ЕУ.

IV) ИЗВОРИ

Corbett, Richard, *The European Parliament's Role in Closer EU Integration*, Palgrave, New York, 2001.

“European Parliament resolution on the European Integration Process of Kosovo”, Интернет: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/afet/re/920/920249/920249en.pdf

Hix, Simon, Noury, Abdul, Roland, Gérard, “Dimensions of Politics in the European Parliament”, *American Journal of Political Science*, Vol. 50, No. 2, 2006.

Jacobs, Francis and Best, Edward (2004) *Ready for the Future? The Impact of Enlargement on the European Parliament*. EIPAScope, 2004 (3).

“Report of the Committee on External Economic Relations on a general outline for association agreements with the countries of Central and Eastern Europe”, Интернет: <http://aei.pitt.edu/49574/1/A10732.pdf>

“Resolution on the Commissions White Paper: “Preparation of associated countries of central and eastern Europe for integration into the internal market of the Union”, Интернет: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/positionep/resolutions/pdf/170496b_en.pdf

“Resolution on the Communication from the Commission ‘Agenda 2000’- for a stronger and wider Union”, Интернет: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/positionep/resolutions/pdf/041297a_en.pdf

“Resolution on the conclusions of the Luxembourg European Council of 21 November and 12 and 13 December 1997 and on the term of office of the

Luxembourg Presidency”. Интернет: http://www.europarl.europa.eu/enlargement/positionep/resolutions/181297_en.htm

The road to an Enlarged Europe 1993–2003, EPP-ED Group in the European Parliament, Brussels, 2003.

V) ЗАКЉУЧАК

Европски парламент се током времена изборио да у политици проширења ЕУ има важну улогу која се не своди само на крајњу одлуку давања пристанка за пуноправно чланство. Европски парламент кроз порцедуру саодлучивања, избор и надзор Комисије и буџетску политику учествује од самог почетка у процесу придруживања држава које се одределе за чланство у ЕУ. Интерес који је Парламент показао својом активном улогом у европским интеграцијама у вези је са очувањем политичке кохезије, која је кључна за начин гласања у Европском парламенту. Оцене које Парламент о потенцијалним чланицама доноси путем резолуција, извештаја, рада посебних комитета имају за циљ да заштите политичку агенду ЕУ. Државе централне и источне Европе које су постале чланице ЕУ, као и земље Балкана које том чланству теже, имале су другачији политичко-кулуролошки образац развоја од земаља западне Европе. Из тих разлога, Европски парламент увидом у просец европских интеграција жели да обликује правац кретања поменутих држава, како након уласка у Парламент нове чланице не би правиле коалиције засноване на националним интересима. Систем функционисања Европског парламента почива на транснационалним коалицијама традиционалних идеолошких разлика које обезбеђују стабилност у раду Парламента. Проширење ЕУ и улазак нових чланица, Европски парламент види као уклапање у постојећи партијски и идеолошки плурализам који за Парламент представља основу вредновања будућих чланица на путу ка ЕУ.